

LA RENAXENSA

30 de Setembre

ESCRITORAS MADRILENYAS

(ACABAMENT)

Li arribá 'l torn á una de nostras mes fundadas esperansas; á la voluntat de ferro, al talent pletórich, á la saragossana *Concepció Gimeno*.

Conta poch mes de quatre lustros y malgrat sa delicada contestura y sos imperiosos debers, ella, en lluyta oberta ab totas las preocupacions socials, victoriosa heroina contra la ignorancia ó la malevolencia, ha dat á llum, primer en los folletins de *La Epoca*, en publicacions apart després, una voluminosa novela original; ha dirigit lo periódich *La Ilustracion de la Mujer*, conserva en prempsa una segona novela mes estensa que la primera, havent sembrat de atrevits articles munió de periódichs y revistas literarias.

Pera apreciar ab justicia á Concepció Gimeno, es necessari son tracte distingit, estudiarla ab imparcialitat, sens ridículas prevencions, ni antipatías sistemáticas. Sigans permés descriurela y fins censurarla. Sa contextura, ja ho havem dit, es en extrém delicada, sos cabells de un ros apagat, son front ample y seré, sos ulls lánguidament cayguts, com l'últim raig del sol ponent, llampegan en los moments de enuig ó d'entussiasme, son cútis transparent y blanch, sos llabis prims, sas faccions regulars, sa ma peti-

ta y aristocrática li donan l' aspecte d' un àngel, tot igno-
cencia y senzillesa.

Y no obstant derrera eixa débil capa de terra delicada-
ment trevallada s' amaga un ànima enérgica y ardida, trem-
pada pera la lluyta en tots los cercles y sola y contra tots.
Semblant als guerrers llegendaris de la edat mitjana, son
descans es la lluyta, no la aturan obstacles, ni las dificul-
tats la espantan, dotada de poderosa inteligencia y grans
coneixements, tan prompte en concebir com en executar,
ni medita lo qu' escriu, ni llima l' escrit, ni tem la censu-
ra; incansable advocat del seu sexo, reformadora avansa-
da, entussiasista y decidida, així parla de ciencia mèdica
com de fiors y aubadas; trona y espurneja, canta y
sospira, conmou y espanta, cuan abrusa l' paper ab los
volcans de la seva ànima gegantina. Sa conversació es
sempre amena, inagotable y espurnejada de sortidas
originals; son tracte, sech en apariència, es amable y dis-
tingit en realitat; sos moviments ràpits com sas ideas, y
finalment, ningú 's presenta ab mes desembrás en los sa-
lons, ningú 's doblega menos á la frivolitat, ningú acull ab
tant entussiasme lo bell, lo útil, lo gran y lo just. Permé-
tisens ara dir alguna cosa de sas obras. *Victorina ó Herois-
mo del corazon* es lo títol de sa primera novela, que li valgué
entre altres triunfos lo de que notables poetas dediquéssen
á la protagonista de la obra sentidas composicions, gran
número d' acertats judicis crítichs y un ben escrit y favora-
ble article de nostre *Diari de Barcelona*. Ab tot Victorina no
es un ser real, sino una brillantíssima creació; no pensa, ni
obra, ni viu entre nosaltres, sinó que sura lluminosa en
los somnis de sa autora; lo llenguatge per lo general es molt
fácil, poétich y ben construit, per mes que adoleixi de afec-
tació y descuyt alguna vegada. Sa segona novela, prompte
á publicarse, *Luz en la mente y tinieblas en el corazon*, que
en gracia á la brevetat casi nos atreviriam á titolar *El
doctor aleman*, ó be *Espíritu y materia*, es de gran trascen-
dencia y enclou un pensament capital. Com á mostra del
estil y carácter especial de Concepció véginse los següents
pensaments que casualment recordém.

«Hombres: cuando queráis impugnar á la mujer, acordaos de vues-
tra madre.»

«El alma de la mujer es una pira inextinguible de amor: cuando
su corazon cesa de amar es que ha cesado de latir.»

«La mujer vierte una gota de esencia en el cáliz del dolor, cuando el infortunio abrumba al hombre.»

«La mujer convierte el erial de este mundo en florido verjel.»

En resúmen y digas lo que 's vulga, Concepció Gimeno constitueix un caràcter: tot lo que constitueix caràcter s'acosta al geni y es digne de respecte. Concepció Gimeno sembla haver reunit ella sola tota la fortalesa de son sexo. Anima delicada y rígida, ni sofreix inconveniencias, ni consent desacats. Cuan ferida injustament en sa dignitat adresa son cos prim, estira sos nervis de cer arronsa 'ls llabis, vigorisa la expressió y fulmina miradas elocuentes; sembla dur en son esperit algo del llamp, porque imposa y glassa al temps que brilla.

No obstant com qu' es tota contrast la creació, resulta que las grans cualitats s'adquireixen frecuenment á preu de grans defectes, y la índole literaria de Concepció no ha lograt fugir del tot á aquesta ley ineludible. Per la mateixa rahó, no sens fonament, sos detractors motejan de exajerat y sobradament escéntrich l' estil vigorós de la inspirada novelista. Per sort á temps arriba de cloure la boca als enemichs de sa gloria. Procuri en l' avenir meditar molt, avans d' escriure poch, suprimeixi ecossos d' erudició intempestiva, nudreixi son gran talent en lo realisme observador de Balzac y altres autors perteneixents á la mateixa escola, rendeixi menos adoració á las imatjes, sia en una paraula mes objectiva y menos subjectiva y lliure al fi de embrassos enutjosos podrá alzar lo vol fins á incomparable altura en la grandiosa esfera de las lletras castellanas. No oblidi donchs nostre consell lleal, de lo contrari... així pot avuy arribar á la altura d' una Jorge Sand, com caure en l' amanerament y enfonzarse per sempre en la extravagancia y l' olvit.

Digne remat d' est quadro imperfecte será la valenta y jove poetisa Blanca de Gassó y Ortiz Bella, de airosa cintura, ulls blaus, cabellera rossa, galtas de rosa com sas il·lusions de gloria, fàcilment cautiva la atenció de qui la sent. Encara que mes inexperta, sino menos inspirada, la lira de Blanca ostenta molt de la flexibilitat de Patrocini; també com aquesta, si be que en menos escala á causa de sos poch anys, recorre, cuan canta, tots los tons del sentiment humá. Entussiasta per temperament, enamorada de tot lo

patétich y tot lo gran, escriu ab facilitat y valentia sas dècimas, *A Bilbao*, sa tragedia *Numancia*, entre quals versos se troban alguns tan entonats com los del gran Quintana.

¿Desitjéu una proba de son tendre ingeni? Llegiu son llibre titolat *Cien cantares á los ojos*, hont se parla sempre de un mateix objecte ab varietat de pensaments. A nostre manera de veure 'l númen robust de Blanca reconeix com á causa una circumstancia sumament grata pera 'ls lectors de LA RENAXENSA: Blanca de Gassó y Ortiz com be á las claras ho manifesta son apellido patern, sent corre per sas venas sanch catalana. Es, donchs, germana de las Massanés, las Mendozas, las Villamartins, Penyas, las Bell-llochs, las Palaus y las Montserdás y altres.

Encara que alguna vegada 'ls hajam sentit de sos llabis, nos dol no recordar cap dels molts versos de Blanca, com sentim igualment que la falta de datos, recullits al vol molts d'ells, nos haji privat de parlar de cada una ab la extensió que sa importancia mereixia, aumentar las figuras del cuadro, y sentirém sobre tot haver comés cap inexactitut, olvit ó indiscreció, sempre involuntarias. Si aixís fos demanem mil perdons á eixas estrelles radiants del pervenir, rosada d'ánimas marcidas, honest esplay y dols esbarjo de cors atribulats.

No acabarem sens protestar contra una preocupació vulgar que massa sovint propagan la ignorancia ó la malicia. Es creencia bastant generalisada en los dos sexes que la literata, enlayrantse per ideals esferas, en brassos de romántichs deliris, descuyda deplorablement los quefers doméstichs, oividant tota noció sobre la vida práctica. Fins á quin estrem pot creures aquesta tesis aventurada? Difícil fora determinarho. En quant á nosaltres podem assegurar que hem vist á moltas y fins á algunas de las que motivan aquestas ratllas, las hem vist brodar, cusir, surgir, planchar, fer ganxet y *altres ecsessos*. Suposem que 'l mateix li deu passar á qualsevol dona de sa casa, ni mes ni menos que á cualsevol poeta romántich, quan se fa la barba, regateja un parell de rals contra 'l sabater, treu comptes, menja á crema-dent, ó, víctima tal vegada de la miseria, usurpa las atribucions del altre sexo, apedassant ab poca trassa sas únicas y filagarsadas calsas. Créguinme aquestas entussiastas fillas de las musas, conreadoras aprofitadas

de las letras: segueixin agermanant ab profitós parentiu l' agulla ab la ploma, passen per sobre 'ls dards de la enveja, acceptin totas ellas nostra mes coral enhorabona y escrigan ab ma segura un nom ilustre en lo llibre de la fama.

JOAN TOMÁS SALVANY.

Barceolna 12 Setembre de 1875.

QUATRE PARAULAS

SOBRE LO CONVENT VELL

DE

NOSTRA SENYORA Y ENSENYANSA DE BARCELONA.

Sr. Director de La Renaxensa.

Molt apreciable y distingit amich: la petició de V. sobre comunicarli algunas apuntacions històriques del vell Convent de la Ensenyansa d' esta Ciutat per mi presas dos anys enrera com objecte de pura curiositat, al examinar, en exercissi de la mia professió, los títols de propietat qu' havíame de servir pera la redacció del contracte de permuta qu' otorgat als 15 de Setembre de 1873 ab las degudas llicencias canónica y civil baix l' autorisació de mon estimat amich y mestre, lo Notari del Colegi d' est territori, aquí resident, D. Manuel María Pecero, s' acaba ara de sumar: me ha sorprés quan anava á posar lo peu en l' estrep pera transladarme á una vasta comarca de nostra aymada Catalunya ahont existeix ma casa payral, y donar treva, mijansant la tranquilitat de la vida campestre, á l' agitació continuada que lo bull dels quefers ciutadans comunica á mon esperit; aixis es que no sé com poder compláurelo. Intentaré, no obstant, ferho prestament, ocupantme d' alguna nova poch coneguda fins al present ó equivocada, puig en tot lo demás lo remeto á l' ilustrat y pacient investigador Pi y Arimon, pág. 530 y següents del tomo 1.er de la sua «*Barcelona antigua y moderna*». Comentant, donchs, á aquest autor diré: que l' edifici-convent, qu' ocupa una área de 100.002 pams, ó sian 3.777 metros 79 decímetros quadrats, tingué son primitiu y principal origen en lo palau arquebisbal qu' en esta Ciutat possehia lo metropolitá de Tarragona, obra de cabuda 59.869 pams 46 céntims ó sian 2.261 metros quadrats, de

la qual ne resta una grossa paret exterior envers Ponent ó sia lo carrer den Avinyó, fonamentada per un resto del mur antich (1) que circuia la ciutat, ab 3 finestras góticas (2) mostrant esser evidentment de la plenitut dels temps mitjos. Eix palau fou establert perpétuament al Dr. en drets D. Joseph Queralt, mediant lo cens de 50 lliuras anuals y ab consentiment de Roma, per lo Ilustríssim y Reverendíssim Fr. Anton Perez, segons apar de l' escriptura autorisada per lo Notari de Tarragona En Gabriel Roig, als 13 (3) d' Octubre de 1636, en la qual se conté la següent descripció del estat ruinós que motivá sa enagenació: «domum quadam cum suo patio et viridario scitam in civitate Barchinonæ prope Ecclesiam parochialem Sti. Michaelis quæ domus confrontatur a solisortu cum domibus nobilis Elisabetis de Ansa et Nobilis Domini Michaelis Sala Regentis Regiam Cancellariam et ameridie cum domibus sitis in vico dicto *de la devallada de S. Miquel* et ab occidente cum vico dicto *de la trinitat* et á cirtio cum domibus.... Gualbes militis dictæ civitatis et supradictam domum de Gualbes confrontatur cum quadam turri.... Dalmau civis honerati Barchinonæ et cum horto domus Hieronimi Astor Regii Concilii Cathalonix Doctoris et partim cum domuncula quadam in qua nunc habitat Natalis Comes Cansidicusque quidem domus desuper ut prefertur designatam et confrontatam minatur ruinam et in eo statu reperitur quod Archiepiscopus decenter in eam habitare non potest quinimo periculum est evidens eisqui nunc habitanti in illa parte que est versus partium in qua solum habet tectum dicta domus et per consequens indecens esset Archiepiscopum in ibi. moram facere. selulæ que dictæ, Domus habitabiles decenter non sunt in ea cum parvæ sint et non bene et equaliter

(1) Califiquemho aixis, sens preténdre definir si es romá, gótich ó arábich lo primer circuit de Barcelona, encara que 'ns incliném á la primera asserció, y seguint una opinió indefinida y vulgar dels barcelonins del segle XVII que feren constar en una escriptura, terminavan certas casas anexas al Convent «*ab l' hort del Sr. Archebisbe y murallas cellas*».

(2) Las quatre esbeltas columnetas de las dos majors se conservarán com á recort, ensemps que servirán d' adorno en las dos últimas tribunas superiors y colaterals al altar major de l' Iglesia del nou Convent de la Ensenyansa. Las altres podrian recullirse del lloch ahont se troban per la Comissió de monuments de la provincia.

(3) Pi y Arimon no fixa lo dia.

constructæ videantur: Attendentes etiamque finestræ et portæ propter vetustatem sunt dirutæ scalaque dictæ domus propter eandem vetustatem et propter aquam pluviam cui est obnoxia gradarumque illique inequalitatem male constructam et dirutam reperitur insuper principalem partem domus predictæ mediumque illius ubi sunt binæ fenestræ que tenduntur evisus viridarium predictum dictæ domus propter pluviales aquas inma omnia parte tecti habere lignam consumptam et alias partes dictæ domus veluti cæquiam et stabulum minari ruinam ita et taliter que nēdum reparatione sed etiam in principalibus partibus dictæ domus nova indiget constructione ut decenter Archiepiscopus in illam habitare possit: Attendentes etiam Illustrium dompnum Joannem á Moncada et Domnum Joannem de Guzman Tarraconensis Archiepiscopus dum presentes essent incivitate Barchinone per plures dies noluisse in dicta domo habitare imo alias domos elegisse inquibus moram fecerunt taliter que a viginti annis litte usque nullus Archiepiscopus in dictam Civitate Barchinonæ presentes dictam domum inhabitaverit quoque sine magna sumptu domus huiusmodi reparationi et reedificationi ut in illa decenter habitari possit incumbere non possumus ex quibus omnibus utilitati Mensæ Archiepiscopalis prospicientes utilibus nobis visum fuit in Emphiteosim dictam domum dare et concedere sub infrascripto annuo censu etc».

La lápida llatina en que consta eix fet, molt embadurnada per cert, de cals y l' altre que porta un averssió castellana, vegérem las empotradas dalt lo portal de la clausura, lo dia 22 d' Agost prop passat, següent al en que aquella se rompé per causa del traslado de las monjas al nou y gran convent del carrer d' Aragó (1).

Ay tal enagenació del palau sobredit fou aprobada per la Santetat de Urbano VIII ab bulla del 10 de Desembre pròxim següent, dada «Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis domini millesimo sexmo. trigessimo sexto, quarto idus dezemb. Pontificatus nostri anno quartodecimo etc.», en la qual se traslada altre bulla de Paulo II so-

(1) L' area d' aquest nou Convent de la Ensenyansa compren part de la del antich y derruit de frares menors de Santa María de Jesús, ço es: «la segrestia e libreria e dormidor nou e letrines maiors e caffareys» (segons acte del 23 Juny 1438); y «l' ort de les latrines» (segons altre acte del 29 Novembre 1496).

bre enagenació de bens eclesiastichs, del 15 Maig de 1465, que fineix dihent: «Datam Romæ apud sanctum Petrum anno incarnationis domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quinto, idus Maii pontificatus nostri anno primo».

L'ànimo de Queralt al adquirir lo palau era ja de que se'n beneficiassen d'ell las Religiosas de la Companyia de Maria, fillas en orde de Loyola pero agregadas á la religió benedictina, qual regla adoptaren, ab tal que se li venessen unas casas dels fills menors del Dr. Martí sitas en la Portaferrissa y venudas al molt Reverent Senyor Dr. miser Joan Baptista Borniach, prevere y canonge de Balaguer que gestionava la instalació de las monjas en esta Ciutat. Venérenseli al mateix ab dit fi, las casas dels pubills Martí als 17 Janer de 1646, de qual venda ne feu acte de regoneixensa á favor de la Reverent mare primera ó superiora del monastir ó convent de religiosas del orde de Nostra Senyora d'esta Ciutat, en poder de Joan Serra, Notari de Manresa y data del 26 d'Octubre de 1652, ahont se refereix, entre altres cosas, com lo dia de cap d'any de 1650, fou lo 1.er de la fundació á Barcelona y á Espanya de la predita orde que tants benifets ha produhit á la patria, instruint cristianament á innumbrables jovenetas, las quals han estat despres dignas matronas catalanas. Veuse aquí lo preámbol: «Ego Joannes Baptista Borniach presbiter et U. J. D. ac Canonicus secularis et collegiatæ Ecclesiæ de Balaguer, Gratis et ex mea certa scientia confiteor et bona fide ac in veritate recognosco vobis Reverendæ matri Primæ seu superiori monasterii seu conventus religiosarum ordinis Beatæ mariæ civitatis Barcinonæ licet absenti tanquam presenti et notario infrascripto tanquam publice et autentice personæ pro vobis et pro dicto conventu recipienti et paciscenti ac etiam legitime stipulanti, quod licet annis retro decursis tempore quo aliquæ personæ zelo Dei excitatæ et commotæ obtantes et destinantes seu deliberantes vestram seu dictæ religionis fundationem conari in urbe Barcinonis cum ipsis videretur congruensius esse pro tunc moliri et adquirere edes idoneas abbas et sufficientes ministeris ad dictam religionem attinentibus et per eam fieri solitis in Dei honorem et benefitii publici tam spiritualis quam temporalis tractarunt et convenerunt cum Domino U. J. D. Josepho Que-

ralt ut ipse digneretur domos vulgo dictas Palatium Archiepiscopi quas tunc incolebat tradere et de illarum incolatu accomodare dictis religiosis offerentes aliud seu pecunias in recompensationem ad nutum voluntatem seu satisfactionem dicti Doctoris Josephi Queralt, qui labens annuit et promissit tradere dictas domos pro servitio incolatu et habitatione dictarum sancti monialium et assensus est ut emerentur quedam domus que tunc vendebantur pupillorum Martiris sitæ in vico dicto porta ferreæ sive *la porta ferrissa* dictæ civitatis Barcinonæ et cum non videretur expediri quod omnes predictæ personæ se firmarent in tractibus et contractibus dictorum negotiorum confidentes de persona mea dicti Joannis Baptistæ Borniach, prebuerunt et seu tradiderunt mihi pecunias necessarias ut nomine et ad opus dictarum religiosarum ex tunc pro nunc et tempore quo illæ instituerunt et fundarunt a duobus annis circa in dicta civitate ego emerem uti emi dictas domos dictorum pupillorum Martiris prout liquet instrumento publico recepto penes discretum Franciscum Josephum Fontana notarium publicum predictæ civitatis eo pretextu cogitatu et intentione quod ego conservarem nomine meo possessionem et dominium dictarum domorum ne vacuæ remanerent donec dicta fundatio esset suum effectum sortita et simul cum intentione donandi dicto Domino Josepho Queralt dictas domos pupillorum Martiris post traditionem per eundem queralt faciendam et seu factam dictis sancti monialibus de dicto Palatio Archiepiscopali, et cum ab exordio huic negotio interessem hæbidus in pense concludendi et illud omnino effectuandi ad majorem Dei cultum et dictarum sancti monialium commodum et utilitatem, id circo licet constat dictam fundationem factam extitisse ab initio mensis Januarii anni millesimi sexcentisimi quinquagesimi et quod ad Dei laudem in dies susceperit virtutis magnæ et religionis et sanctitatis incrementum multaque alia spe vitaliæ commodæ reportarit non aparuerim animi mei presentem declarationem in scriptis seu instrumento publico sed temporis presentis attentis, visis et liberatis difficultatibus omnibus notis aliisque multis de causis animum meum moventibus etc».

La indicada fundació no pogué encara tenir lloch en lo memorat palau del arquebisbe, sino en lo estar privat ó casa que la familia Jossa, tenia en lo carrer de la Cucuru-

lla, per causa del embargament de confiscació que sofriren los bens del Dr. Queralt, decretat per rahons polítiques y del qual se 'n publicá pregó per Barcelona als 15 de Janer de 1653, empero dos anys mes tart, conclosas ja diferentas gestions que 's verificaren, ne prengueren definitivament possessió las monjas als 13 Octubre de 1655. Diuhen los jurispérits *beati qui possident*, mes esta possessió careixia de títol. Per obtindre'l sostingueren encara un pleyt ab los fills, hereus del Dr. Queralt, que ho eran lo Ilustre y molt Reverent Senyor Doctor Francisco de Queralt, canonge de la Iglessia d' Elna, los Senyors En Fructuós y En Sebastiá de Queralt, canonges de la Reyal de Perpinyá y Na Potensiana de Queralt, muller del Dr. en drets Joseph Areny, instituits tals ab lo testament qu' otorgá aquell á Perpinyá y en poder del Notari Joseph Costa, als 17 abril de 1662, acabantse dita qüestió donant forsa legal á la venda verbal que Queralt havia fet al Borniach y regoneixentla aquest de bona fé á favor de las religiosas, ab acte que rebé lo Notari de Barcelona Jaume Rondó als 5 Juny de 1664; aixis com concordant ab los germans Queralt, mediant escriptura qu' autorisá lo Notari d' esta Ciutat, D. Ramon de Vilana Perlas en 17 de Desembre de 1775.

Fins set adquisicions mes d' altres casas aplevadas al edifici, aná fent la Comunitat, successivament, en los anys 1657 la 2.ª, 1678 la 3.ª, 1748 la 4.ª, 1660 la 5.ª, 1714, 1662 y 1780 las 4 fincas que composan la 6.ª, 1761 y 1679 las 2 de la 7.ª, y 1846 la 8.ª y última, formant en total un conjunt desordenat y de mal gust, en fi una gran casa arlequinada sens mérit algun artístich.

No dupto, Sr. Director, qu' acabo de fatigarlo ab una relació notariesca, per compte de mostrarli ab brevetat los transcrits datos histórichs, pero d' intent he citat diversas escripturas pera ampliar algunt punt de l' obra del esmentat Pi y Arimon. Afegiréli, ara, per concloure, algunas indicacions arqueológicas sobre lo lloch ocupat per lo vell Convent que s' está arrunant, tal com van serme referidas y á fi de que pugan facilitar posteriors investigacions.

Primerament: Al construir la casa n.º 2 del carrer de la Pau de la Ensenyansa, contigua y que colinda ab la part oriental de la 1.ª adquisició, quan en 1863 se feyan los fonaments, hagué de montarse un gran mur, per rahó d' encontrarse á uns 50 pams de fondaria (segons me ha referit

una persona qu' intervenint en la edificació alashoras ho ve-
gè) un camí subterràneo de moltíssima llargaria envers l'
Iglesia qu' era de Sant Miquel, ó sia cap á la casa de la Ciu-
tat. Aixó confirma la hipòtesis molt fundada d' alguns, al
suposar l' existencia, durant los 3 segles de persecució del
cristianisme per l' imperi romá, d' un camí en lo subsol ó
catacumba qu' iniciantse en lo circh ahont eran sacrificats
los primitius cristians (avuy Iglesia de S. Just y S. Pastor),
utilisavan llurs germans en la fé, pera soterrarlos oculta-
ment fora los murs de l' acrópolis faventina; y lliga molt
bè ab los curiosos datos que publicá anys enrera l' erudit
jurisconsult D. Pau Valls (1) respecte la cripta ahont cele-
bravan la missa, predicavan la divina paraula y adminis-
travan los sacraments, contigüa al anfiteatre y respecte
també al pou fondo ab diferents conductos ahont se tiravan
la sanch y testas dels gloriosos mártres. ¡Qué d' estrany
tindria, donchs, qu' ara s' encontrés la continuació d' aytal
via subterrànea!

En segon lloch: Está encara en la memoria dels presents,
qu' al haver de destruir un tros d' antigua muralla en la
part de ponent, ó sia vers lo carrer d' en Avinyó (antigua-
ment de las Calderas vellas) se trobaren fragments d' un
mosaich, y una caixa mortuoria ab certa espasa dintre
molt vella.

Finalment, parlant dias enrera ab la Reverent Mare Prio-
ra d' est Monastir, persona digníssima y d' una amabilitat
esquisida, sobre los recorts artístichs qu' inclou l' edifici
antich y los que hagués tal volta descobert en la visita que
hi vas fer lo dia següent d' esser trencada la clausura
(22 Agost) me declará: com al arrunarse lo *Castrum novum*
ó torre dita de *Cató*, altre de las que junt ab las murallas
possehian en lo carrer del Call (2) y vengueren en 1846, per

(1) En l' opúscul titulat: «*Apuntes históricos sobre la antigüedad y prerrogativas de la Iglesia, antes catedral y hoy parroquial de los santos Justo y Pastor de Barcelona*».—Barcelona, 1860, pág. 6, referintse á un document de l' any 1346 y fets posteriors plenament confirmatoris ocorreguts á las primerías del segle XVIII.

(2) Entre las casas que hi possehian procedents de la herencia del Magnífich Dr. Geroni Astort, n' hi havia unas que 'ns declaran lo lloch ahont era lo forn dels jueus, dihent una escriptura del 1668: «*in plateola vici infrascripti del Call et vico del Call prope furnum Michaeli Círrero. olim nuncupatur furnum Judaicum ad pedem Castrí noví*».

causa de l' anterior apertura del carrer d'en Ferran VII, al molt Ilustre Senyor Dr. D. Joseph Bertran y Ros, ocorregué la curiosa troballa d' un Sant Cristo, una verge (que desde llavors la nomenan *de la torre*) y d' altre imatge qu' afirmá esser d' un sant, tot de pedra y de tamanyo petit, lo qual per estar en veneració en una capelleta interior del Convent, no poguí veurer, empero suposo serán imatges bizantinas. Jo á mon torn li fiu notar la necessaria conservació en l' edifici nou: de las lápidas original y traducció, que recordan l' establiment del palau arquebisbal, fonament del Convent primer de la orde á Espanya, enclavadas á l' entrada de la predita clausura; de una gárgola, figura qu' apar haver format part d' un grupo representant l' Anunciació de la Verge y está empotrada dalt lo portal del departament de las bugadas; d' un retaulet ó pintura de Cristo crucificat, ab la Verge y Sant Joan al peu de la creu y crech pertanyent á las primerías del segle XVI; y per últim d' una estampa grabada á Barcelona en 1640, que representa á la venerable Mare fundadora de la orde.

Estas lleugeras apuntacions, donarán á compendrerli, Senyor Director, com per primera volta á la vida, no he sentit, ans bé me he alegrat de l' arrunament d' un edifici públich, quals condicions higiénicas deixavan molt que desitjar, mancat ademés de bellesas artísticas, rónech, incómodo y mal situat pera gosar del silenci qu' exigeix la vida contemplativa del claustro y l' ensenyament de l' infancia. Y dich que 'm complau, ja per que ha millorat lo benestar de la Comunitat ab lo nou local, que ha adquirit, fet á posta pera complir los fins de son institut, ja perque aquest arrunament proporcionarà, sens dupte, algun objecte histórich ó artístich ab que la Comissió d' esta provincia, per graciosa dádiva de la Societat propietaria: «*Catalana general de Crédito*» podrá enjoyar son museo de Sta. Agueda; ja, últimament, perque se realisarà una millora qu' embellirá lo punt mes estimat y céntrich de la present Ciutat.

En ella se despedeix de V. fins á la tornada, son afectísim amich

ANDREU BALAGUER.

Barcelona 4 de Setembre de 1875.

EXCURSIONS CIENTIFICH-AGRÍCOLAS

DEDICADAS Á D. LLUIS JUSTÓ Y VILLANUEVA (*).

I.

De Barcelona al Tibi-dabo, passant per Sant Pere Màrtir y Vall-vidrera.

Al veure aficionats com en Pere Alsius, escuadrinyar las entranyas de Catalunya, no he pogut resistir al desitg de donar á llum lo diari d' apuntacions fetas sobre la marxa en las diferents surtidas que verificárem los alumnos del Laboratori químic protegít per l' Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro, deixebles del director Sr. Villanueva. Ab catalans com en Pere Alsius y ab castellans tan *catalans* com en Villanueva, la ciencia tindria molts bons propagandistas del terreno que trepitjem y Catalunya grans coneixedors de son sol.

Prego á mos companys-lectors que las estimin en lo que podrian valdre, si no sé donárlashi l' atractiu que 's mereixen, puig son fillas únicament de la gran forsa de voluntat que ab ells m' uneix.

Entrant en materia, trovo per comensament la fetxa del 2 de Novembre de l' any 1869 y per punt de reunió l' estació del ferro-carril de Barcelona á Sarriá. Al arrencar lo tren comensem á fixarnos en las menas de terreno sobre qué descansa la ciutat y sos vols. Barcelona jau damunt d' un terreno *terciari-maritim*, però cubert d' una lleugera capa d' *aluvio modern* ó *terreno diluviá* continuat fins prop de Sarriá, ahont, deixant lo camí de ferro y dirigintnos cap á Pedralves, hi trobém *terreno granítich*, (1) que 's desfá en-

(*) Las dedico á mon mestre, perque ab ell las férem. Sens ell, hauria pogut dir molt poca cosa; per mes qu' ara no 'n digui gayres. Sols ho aig, pera tributarli una proba amistosa d' agrahiment y respecte.

(1) En la costa de llevant l' anomenan *terré*: en general, y en molts punts de l' interior es mes conegut baix lo nom de *sauló*.

tre las mans ab molta facilitat per contenir en sa composició sals alcalinas. Continuant en direcció cap á la falda de la montanya de Sant Pere Màrtir, trovém *granet dur* compost com l' anterior de *cuars* (blanch), *feldespat* (negre) y *mica* (daurada), qual *granet dur* no conté sals alcalinas ó de potassa y sosa.

Seguint la direcció marcada, á poca distancia trovarem *aluvió en descomposició* y un poch mes amunt també trovarem *aluvió* però ab *ferro* y *manganés* (mangano-ferrós), portat allà per alguna corrent d' aygua, puig que per la naturalesa y condicions del terreno no era propi d' aquell lloch y sí procedent de la montanya de Sant Pere Màrtir ahont s' hi trova ab alguna frecuencia ó pot ser d' un' altre. Avans d' arribar al cap de munt férem alguns minuts de parada per estudiar una pila de rocas qu' en aquell punt existeixen, consistents en *granet-ferruginós*; *cuars pur*; *silicat de ferro* ab *pirita* del mateix metall, dels quals prenguérem mostres.

Hi ha qu' advertir que al pujar aquesta montanya 's trova un terreno anomenat *pissarrós* per estar format d' unas pedras laminals, qu' encara qu' allà son d' un color de castanya fosch, no deixa per aixó de havernhi d' altres menas de diferents colors, anomenadas també *pissarras*, y d' aquí 'l nom de *pissarrós* al terreno que las conté. Un poch mes amunt se trova un altre varietat de terreno, anomenat *esquistós*, format per pedras ab una ó mes caras blanques ditas *esquistos*: en ell s' hi cultivavan ceps, que per son aspecte exterior se pot deduhir no 's crien en condicions prou bonas. Aquest terreno es propi pera plantas d' arrels llargas y fondas. Examinada la pila de rocas anteriorment citada, 'ns encaminárem cap al sim de la montanya de Sant Pere Màrtir, arribats á qual punt se citaren algunas vicisituts del corcat edifici, que passá d' ermita á fort y d' aquest á telégrafo de senyals, etc. Desd' allà tinguerem ocasió d' admirar y compendre la formació de las montanyas per las erupcions volcánicas y reflexionar sobre 'ls diferents estats per qué havian passat las inmensas planuras qu' encreuadas per las corrents d' aygua del majestuós Llobregat dominava nostra vista, deduhint com consecuencia de las ideas manifestadas per nostre director que lo qu' es avuy plá del Llobregat, probablement estava cubert per las ayguas del mar, formant part del Mediter-

ràni, com en son dia podríam veure, aixís com las montanyas per ahont caminavam, que també es quasi segur estavan cubertas per las ayguas, per rahons que sabriam altre dia y no eran del cas explicar llavors.

Desd' allà prenguerem la direcció cap á Vall-vidrera no sens deixar d' anar estudiant las condicions del terreno y notant alguna particularitat en el cultiu, especialment en las hermosas pinedas que tot baixant existeixen al altra part d' aquesta montanya, y 'ns fixarem en una petita estensió de terreno d' un propietari, per la acertada direcció en formar *feixas* al mitx d' una gran pendent, de manera que las ayguas s' utilisan sense formar torrent, pera 'l cultiu de las plantas que requereixen aquellas petites planurias construïdas artificialment per la ma del home enginyós. Continuant nostra direcció marcada, arribarem á la conducció d' ayguas de Vall-vidrera, aixís anomenadas per estar llindant ab el terme de dit nom, y allá, gracias á Don Fidel Luna, director de la conducció y company d' excursió, tinguerem ocasió d' admirar l' acertada direcció ab que dit senyor ha portat á cap sense 'l mes petit destorb en el curs de sas operacions la conducció, qu' atesas las circumstancias pot donárseli 'l nom de *gran*. En el trajecte qu' hi ha de boca á boca de la mina, qual llargada es d' uns 1.357 metros, per 1 y 1½ d' ample y 2 y 1½ d' alt, trovarem distintas varietats de *carbonats*, *pissarras*, *cuarsos*, *feldespats*, *materias ferruginosas* y per la volta algunas *estalactitas* produhidas per l' aglomeració de *carbonat calis*, que portan en suspensió las ayguas, qu' atravessan aquella volta y que al caure deixan aquells residuos. Al eixir de dintre la mina-conductora per l' altre cap, á la part del Nort hi ha la pintoresca casa d' operacions, que durant el periodo de la construcció de las obras servia de refugi. Está situada en un punt molt alegre, y es de gust que podém anomenar, si se 'ns permét la paraula, *masiench*. Per ella 'ns ficarem en la *mina-filtre* de las ayguas qu' en quantitat de 280.000 metros cúbichs pot contenir la *presa* ó *rescloa* colocada mes amunt d' ella y un poch á la dreta. qual colador, compost de capas successivas d' arena y carbó, permet passar al través d' un espessor de 15 á 16 pams l' aygua clara y prou carregada de sals, com tinguerem ocasió de notar dins de la mina, la que, per l' objecte á que 's destina, pot dirse 'n *minacoladora*. No hi ha que dir, qu' aquestas obras son d' un

gust exquisit combinat ab la solidesa necessaria al objecte á qu' están destinadas y construïdas de manera que en un moment donat y en curta durada de temps pogués vuy-darse tota l' aygua per ellas continguda.

Seguirem cap á la població, visitant uns preciosos quadros pintats sobre fusta, de bon gust y d' escola catalana que 's troban en lo santuari de Nostra Senyora de Vall-vidrera, y lo mateix aquí qu' en unas quantas casas situadas á curta distancia y sobre de montanyas, que prenen nom del santuari, hi ferem poca estada.

Serian dos cuarts de tres quan tornárem á pendre la marcha en direcció á la montanya anomenada *el Tibi-dabo*, trovant per l' escabrós camí la casa de boigs de la Misericordia y una pedrera en explotació per els mateixos. No sens fatich, arrivarem al sim del turó.

¡Quína alegria fou la nostra al veure que desd' allá dominavam ab un cop d' ull Barcelona ab sos monuments y grans construccions particulars, los vehins pobles que, semblant vetllar per ella, s' estenen per sos encontorns, lo Llobregat y 'l Besós que fertilisan sa comarca, 'l Montjuich que la protegeix, el port que li dona vida, limitat pel mar Mediterráni que 's pert en l' horisont de la vista. Aquesta no arriba á dominar tot lo que d' allí pot veures, puig que girantnos al darrera també 's pert trovantse ab lo plá del Vallés, banyat pel riu Besós y á l' esquerra la joya de Catalunya, lo típich Montserrat. ¡Qui tinga sanch catalana, no pot menys qu' impresionars' al veure els recors de tanta maravella en son entorn!

Desd' allá podém dir qu' estém al mitj del llas que 'ns lliga ab la costa de Catalunya per medi del terreno granítich que s' esten fins al altre cap y percebiam las diferents y variadas menas de terrenos que 'ns rodejavan, constituhint capas ó zonas distingibles á simple vista per sa variada coloració.

No feya molt temps que baixavam, quan varem entrar en l' hisenda del malaguanyat Sr. Parés, pare d' un dels companys d' excursió, ahont vejerem l' esmerat conreu de la vinya y fabricació dels vins, y dich esmerat, porque ell venia 'l vi á un preu, á qué 'ls propietaris vehins no podian may arribar. Aixó sol nos bastá pera fernos veure las ventatjas que reporta un ben acertat cultiu y esmerada fabricació. El secret del primer consisteix en posar la quantitat

necessaria d' adob al terreno en cuestió, y en quant á lo segon no hi ha mes qu' escullir los sarments mes adequats al terreno de la localitat y qu' han de constituhir els ceps formant la vinya. Desde la hisenda 'ns encaminarem á la casa-torre de dit senyor pera veure el cultiu del *morus-alba* ó morera comuna per l' aliment ó cria del cuch de seda (*bombix-mori*) y també del taronjer ab la manera de reproduhirse per medi de la *corretjeta*, que consisteix en posar terra ab l' humitat suficient en unas ollas á propòsit y demés condicions necessarias pera que la part del vegetal allí tanca-da y privada de la llum produhesca arrels, qu' han de constituhir las parts que donan aliment á la branca tallada y enterrada ab els cuydados que requereix pera formar un arbre de la mateixa mena ó rassa que 'l d' ahont provingué. L' aspecte exterior per la diferencia de coloració d' algu-nas moreras ens indicá patian alguna malaltia, á semblar no de las arrels, que descobrirem, sino d' altre causa que podria molt ben ser radiqués en la falta de cals en el ter-reno. D' aquí varem passar á examinar la manera de plan-tar la vinya que dit senyor estava verificant y vejerem oberts uns valls d' una fondaria de tres pams pera colo-carhi 'ls sarments á propòsit, poguent anomenar á aquesta operació *Plantació de la vinya á vall obert*.

Finalment notarem de pas la falta d' arbres en las ver-tents d' aquellas montanyas y sobre tot en las que donan la cara á Barcelona, y habent preguntat si sempre havian estat aixís, ens digueren «quan ho tenian los frares, hi ha-va boscos y hortas», lo que 'ns va donar la rahó de perque avuy habenthi rocas peladas ó poch menys, hi ha també molts trossos erms en son peu, qu' avans donavan ricas hortalissas.

Si bé es veritat, que s' han plantat algunas vinyas en las faldas y que 'l terreno no reuneix malas condicions per aquest cultiu, en cambi posanthi *garrofers* de dalt á baix lograriam dos objectes: primer y principal la replantació de bosch y segon un cultiu d' utilitat, qu' avuy se 'n trau molt profit, y ¿quí sab també si no tindriam que plorar tan sovint las tristas consecuencias dels ayguats? perque ca-yent la pluja sobre las capas dels arbres, se divideix en pe-titas gotas, que filtran fàcilment en lo terreno per apa-reixer mes avall en forma de fonts, que apagan la set, y alegran la campinya. Quan no trovan obstacle, s' arremo-

linan pera formar torrentadas, que devastan tot lo que trovan á son pas, emportantsen al fons del mar, com nos ho indican ab son color rogench sas ayguas, la capa laborable, que 's lo millor pel cultiu. ¡No eixirian de mare ab tanta facilitat, si trovessen destorbs en son naixement! Ni Barcelona tindria que plorar tan sovint inundacions com la que á mitjans d' aquest mes tan tristos recorts dexá als habitants de sos barris baxos.

Aquí acabarem nostra excursió científich-agrícola y baixant cap á Nostra Senyora de la Bona-nova 'ns dirigirem á Barcelona pera descansar (que be ho mereixiam), no sens experimentar la satisfacció d' haber passat un dia al costat de qui desitjavam nos portés sovint á tals anadas que facilitan inmensament l' espinós estudi de la ciencia.

FRANCISCO X. TOBELLA.

LA LLIBERTAT DE TESTAR

«La llibertat de testar realza als ulls de la opinió 'l prestigi de la propietat y la importancia dels propietaris, fent mes venerable y digne de respecte 'l caràcter de que aquests venen revestits. En efecte, 'ls drets que provenen de la suprema voluntat del pare de familia son mes sàgrats que 'ls que estableix un sistema forçós de transmissió. Lo testament, acte de discerniment y d'amor, logra mes que no pas una lley banal y uniforme la organisació y la elecció del personal dels propietaris, y dona lloch á que 's considere y respecte mes la propietat. Gracias á la benéfica influencia de la llibertat de testar, lo principi de la llibertat individual no ha sigut may objecte de cap atac formal entre 'ls Anglo-Saxons, á pesar de la facilitat extrema que te entre ells la propagació de tota idea per falsa y estravagant que sia. Al contrari, allí hont la lley imposa als ciutadans lo sistema de successió, no s'han fet esperar los atacs, ara sords, ara descuberts, pero sempre renovats.

Y certament, fora de la llibertat de testar apoyada en la costum, no hi ha possible una base sòlida hont fer assentar lo dret de propietat. Lo comunisme existeix necessariamente en gèrmen en tota lley que d'aquesta ó de la altra manera, cohibeix la voluntat lliure del propietari. Una dolorosa esperiencia 'ns diu que semblant gèrmen se desenvolupa rapidament en aquells territoris completament explotats y que careixen de estensió suficient pera alimentar la activitat de las generacions joves.»

Las paraulas transcritas, d'un bon sentit y un acert magistrals, son de Mr. Le Play, l'infatigable promotor en aquest país (Fransa) de la reforma social. Anem á corroborarlas ab un comentari d'una considerable importancia, y es lo següent article que traduhim de la *Pall Mall Gazette*.

LA DIVISIÓ FORSOSA DE LAS HERENCIAS EN FRANSA.

— Fa un any que 'l ministre de Comers endressá als Tribunals de comers francesos una circular invitantlos á emitir son respectiu parer sobre 'ls medis que podian adoptarse mes apropósit per á fomentar lo comers exterior del país. Setanta quatre han sigut en totas las corporacions que han respost á la invitació, y entre 'ls medis indicats, un n' hi ha en especial que mereix fixar la atenció de polítichs y d' economistas: se refereix á las lleys de successió francesas y á la influencia que tenen sobre 'l comers.

De sobras importú fora dubtar de las ventatjas políticas que reportá la proclamació feta per la Revolució francesa del principi de la divisió forsosa de la propietat territorial: son objecte era prevenir lo restabliment de la aristocracia, fent impossible la reconstrucció de las grans propietats, y perpetuar per aquí las institucions democráticas que acabavande fundarse. Pero 'ls resultats económichs d'aquella proclamació no foren ni han sigut de menor importancia. Los observadors inglesos propendeixen generalment á creure, quan menos, que semblant divisió ha portat á una estremada subdivisió de la terra, impedint ó dificultant l' avens de la agricultura; y es ja cosa admesa per tot que ha estat una de las causas principals del estacionament de la població francesa.

Si hem de donar fé al dictámen de la major part dels Tribunals de Comers, á ella 's deuen també en molta part lo mal éxit relatiu de la colonisació francesa en aquest secle, la falla d' iniciativa entre 'ls francesos en materia de viatges y d' exploracions, y l' estat d' atrás de son comers exterior. Comparan á Fransa ab Angleterra y Alemanya y 's preguntan com pot ser que la primera ocupe en l' exterior una posició mercantil tant poch elevada, ab tot y la incontestable superioritat natural de que está dotada sobre las altras duas nacions. Lo clima, las qualitats de la terra, la insuficiencia dels medis de viure, las lleys militars alemanyas tal vegada, contestan, esplican en part aquell fenomen.

No obstant, no passa de ser aquesta un resposta parcial.

La major part dels Tribunals citats convenen en que la preeminència anglesa es deguda principalment á la llibertat de testar y á la simultánea costum de heredar al primogénit.

La llibertat de testar priva als fills de contar ab absoluta confiança ab la fortuna dels pares, y la costum de la primogenitura obliga als esters a refiar-se exclusivament, desde que arriuan á la adolescencia, de sos esforços propis, per á mantenirse en lo nivell del germá gran. Los tribunals de Rouen, de Dieppe, de Saint-Omer, de Roubaix, d' Epinal, de Narbonne, d' Annonay y de Mazamet se concretan á apuntar los esters citats, en los quals veuen la rahó del esplendor comercial de la Anglaterra. Lo de Saint-Etienne fa ressaltar las ventatjas que derivarian de la concessió á favor dels pares de la llibertat de testar, si be creu que las costums y las ideas dominants en la societat francesa fan inconvenient una disposició d' aquella naturalesa.

Lo Tribunal de París recomana un estudi detingut sobre aquest punt, y 'l de Bordeaux aboga clara y esplicitament á favor d' un cambi en las lleys de successió en sentit de la llibertat de testar.

Confessa que avans del 1789, alguns dels membres de las familias francesas mes ilustres no reparavan en expatriarse, mentres que avuy per avuy la emigració ha parat quasi per complet. Afegeix que la llibertat de testar dista molt de ser incompatible ab las institucions democráticas, citant al efecte l' exemple dels Estats Units d' América. Sosté que semblant llibertat fecunda 'ls hàbits d' economia, obligant als pares á detraure per medi d' aquesta, de son patrimoni, las sumas destinadas á aquells dels seus fills que no venen cridats á la partició de las fincas que 'l constitueixen. En fi, sens desconeixe que la qüestió te altres punts de vista tant ó mes importants que 'l mercantil, lo Tribunal de Roubaix no titubeja en atribuir á la divisió forcosa de la propietat lo cambi de costums que ha despullat á Fransa del caràcter de potencia colonisadora, y li retreu igualment l' haver convertit á sos habitants en gent estremadament de sa casa y viudos del noble esperit d' empresa.

En lo que concerneix á la emigració, 'ls Tribunals de comers la divideixen en tres classes:

1.ª La emigració comercial y artística que esten la ven-

da dels articles francesos y en especial dels que son coneguts pel nom d' articles de París.

2.ª La emigració comercial que hauria de fomentar la coneixensa dels productes y de las manufacturas francesas, pero que es insignificant fins al punt de deixar quasi en mans dels anglesos y alemanys los mercats del mon.

3.ª La emigració agrícola á punts estrangers que 's reduheixen quasi exclusivament als païssos de la América del Sur.

Lo fenomen mes curiós es que, de fa molts anys, es nula la emigració als païssos de América del Nort, hont se parla encara 'l francés, lo Canadá, v. gr., Nova Orlenans y Sant Lluís, y que la emigració á la América del Sur, neix quasi exclusivament en lo país dels Vascos.

No consta explicat lo perquè d' aquesta emigració vasca (1): empero, una prova de la poca afinitat que, avuy mateix, regna entre aquesta rassa interessant y 'ls Francesos propiament dits, es que sos fills, un cop son á la América del Sur, aprenen molt depressa 'l castellá y cessan per complet de ser francesos. No obstant, lo Tribunal de Bordeaux consigna que propagan en la nova pátria la afició als vins y als teixits francesos y que donan peu á un comerç marítim bastant actiu entre 'l Sur de la Fransa y la América del Sur.

Segons las noticias recullidas á Bordeaux, la guerra sembla que haja donat una empenta á la emigració. No obstant, lo nombre d' emigrants surtits de Bordeaux l' any 73 no 's calcula mes que en 1,724 francesos per 3,656 estrangers, si bé que no hi van inclosos los embarcats en los paquebots de las Missatgerías marítimas, per quant no están subjectes á una inspecció oficial. Dels emigrants francesos registrats, no hi ha mes que 194 que s' hajen dirigit á Nova-Orleans y 294 á Nova Caledonia: los restants tenen passatge per á Buenos-Aires. Lo Tribunal de Bordeaux afirma que la emigració es tant favorable á la Fransa com al país cap ahont se dirigeix: «perque aixís, mes ben conresadas las terras, aumentan en valor»

Com se veu, los fets deplorables que apunta el periódich anglés justifican y apoyan lo tutelar principi proclamat per un pensador ilustre.

(1) La causa radica mes que en res en la antipatía dels fills d' aquell país per las quintas.

M. Le Play te per fiadors los membres dels nostres Tribunals de Comers, y certament, no son aquestos esperits utòpichs ni amants de teorias mes ó menos especiosas; no, son gent pràctica, gent que sap de contar y de comparar. Lo testimoni que aduheixen es lo de la esperiencia, tant inatacable com la prova per sumas y per restas. Los llegisladors del 89 per arribar al fraccionament de la propietat no han reparat en tirar á terra una de las bases mes fonamentals de l'ordre social ni en ofegar en gèrmen la nacional expansió.

¿Y ab semblants resultats no obrirem encara 'ls ulls? no 'ns convencerem de que es hora ja de restituhir al pare de familias una llibertat tant indispensable á la bona constitució de la familia com al foment y á la armonía dels interessos públichs?

(Del *Univers*).

GUILLEM D'ALENTORN,

CAPÍTOL PRIMER.

DOS COMPANYS.

Una nit d' hivern en que la lluna clarejava tenyint de color d' argent las serras y las valls, en l' hora aquesta en que la naturalesa tota descansa, dos garrits cavallers devallavan molt apleret de Castell-llebre fent via cap á Oliana.

Feya ja un bon poch que caminavan y cap dels dos gosava á trencar la quietut que 'n son redor hi regnava. Per fi un d' ells digué:

—Bonica nit, Guillem.

—No pot esser mellor, amich Artur; si la de demá es com aquesta la sorpresa que preparem al walí de Balaguer será complerta, y avans que l' aüba estengui sos daurats raigs per demunt las teuladas y bronzejadas cúpulas de la ciutat, eixa será ja nostra.

—Crech ab lo que 'm dius; mes las forsas del walís de Lleyda y Monzon estarán promptas á corre en ajuda seva y potser siguem nosaltres los qu' un cop amos de Balaguer, restem assetjats.

—Jamay puch somniar açó; ¿no contas per ventura ab lo valor de las tropas d' Armengol nostre bon compte, y ab lo de nostras maynadas? Los sarrahins no tenen prou forsa pera detenir lo bras del mes débil soldat del Compte; amés la Verge de Castell-llebre estará ab nosaltres y no podria veure ab bons ulls que 'l penó de la Creu hagués d' abatres al de la mitja lluna essent com es nostra advocada y en cap ocasió puch fertho veure millor: ¿Reparas aquella penya qu' avocada demunt lo Segre pareix un fantasma que 's gita á la corrent? Es lo *roch del moro*: allí, donchs, fou portat una volta un cavaller cristiá presoner dels alarhs pera

despenyarlo, y ab tot y esser aquest un poch fret en materia de religió, al veures en perill de mort y mirant fit á fit l' ermita de Castell-llebre, cercá en la Verge 'l consol qu' aquí no podia ja trovar, y á a :ó degué que son cavall al arribar al cim de la roca clavés en ella la ferradura, y ab son cabalgant desaparegués de modo que ningú n' ha sabut jamay res dels dos.

—En efecte,—respongué Artur—¡malastruch d' ell si no es estat lo miracle! pero demá no 'n caldrá que 'n repetesqui cap; estich ab tu que las sagetas y picas dels alarbs no podrán res ab nosaltres: ni aquellas passarán las mallas de nostras cotas, ni eixas las pitrals de bon cer, podent oposar á son ben trempat panart la maça qu' ab tan acert manejan los d' Urgell.

Mentres los dos jovens seguint sa via van enrahonant y fent càlculs respecte l' acció de l' endemá, entretenint aixís la soletat de son entorn, precis es que dongui algunas noves de quiscú d' ells.

Era l' un lo noble Guillem d' Alentorn, cavaller esforsat, nudrit en los combats contra 'ls alarbs, qui á son valor hi juntava un cor bo á tot esserho. D' esguart arrogant, sens altivesa y vestint rica cota, 's pot ben creure que 'n Guillem era dels que mes tenian la plena confiança d' Armengol III qu' alashoras governava 'l comptat d' Urgell, que reconeixia en est capdill qualitats molt recomenables pera la guerra qu' allavors era precis fer, guerra en que un cop ben dat ó una jugada ben treta desbaratavan á l' enemich, essent en est estat retut sens remey.

En Guillem era aymador del perill, seré com lo qui mes y generós ab lo vençut. Mil vegadas quan, guiat sols per son valor, atrevessant la ratlla enemiga entrava en son campament y cent cimitarras y llansas brunzian y passavan frech á frech sa testa, s' oblidava d' ell mateix, y com en un simulacre 's defenia, fent que 'ls seus fossen valents pera lliurar-lo y acabessen d' esserho per convicció. A açó 's deurá sens dupte que la maynada d' Alentorn era sempre la qu' anava d' aguayt y que en los assalts de Targa y Montmagastre hagués sigut la que davant marxá.

Si 'ns fixem en l' altre companyó veurem un jove conegut per Artur de Béziers, hereu de dit senyoriu, noble franch que cuydava mes de la lluyta en que lo llor es una hermosa, que no los en que es un pilot de runas rescatadas

dels sarrahins; ab tot en lo combat no era dels mes cobarts, puig que la gent que comandava era valenta y ell havia d'esserho per força.

Enviat al costat del compte Armengol per lo seu pare En Conrat de Béziers pera instruirse en l'art de la guerra fou ben prompte 'l galantejador que s'emportava la palma d'entre 'ls d'aquells temps.

En l'entretant en Guillem y en Artur havian passat lo Sègre per Oliana y devallavan per la salzereda del riu, parlant de cosas indiferents, ara 's fixavan en l'afalagador paisatge de las voreras qu'á sa vista nous encants la nit donava; despres contant las gestas de sos avis donavan provas d'esser bons nets al pendre lo camí d'imitarlos y aixís parlant van arribar al gol d'Anyà 'hont passaren á l'altre cantó del riu.

Una volta dessota mateix del poblet dit, lo cel començá á pendre un color blanch qu'argentantse depressa y acabant per daurarse doná á coneixer la vinguda del nou jorn. Los aucellets ab sos jolius refileys saludavan lo trench de l'auja saltant al ensemps de rameta en rameta, los cans fermats encara clapidejavan com aquell que vol fer la desperta, los galls hi feyan sos cántichs y del llaut d'algun trovayre 's sentian encara un xich perdudas las notas d'una cansoneta dirigida á s'aymada.

Tot respirava amor y poesia.

Artur de Béziers va quedar-se á Anyà, y 'n Guillem va seguir en son poltro fins Alentorn acompanyat d'uns quants dels seus arquers y fonayres.

Eran las sis del matí quan va entrar en son castell.

CAPÍTOL II

LOS SENYORS DE VALL-LLEBRERA.

En lo poblet de Vall-llebrera lluny d'Alentorn poch menys d'un horeta, hi havia en los temps d'esta narració un caballer nomenat Ramon que tenia en sa fileta Blanca un àngel, veritable nineta del seus ulls.

Ramon de Vall-llebrera era 'l senyor del poble y de grossa part de sos entorns, molt bon home y ben enraonat

menys en la cuestió del diner, puig qu' era prou agarrat pera que tothom li conegués d' un quart lluny.

Aixís se compendrà be, que tenint solzament una filla, li volgués donar per marit un jove qu' á més de las bonas qualitats fisicas y morals que pogués tenir l' acompanyés l' esser rich y al ensemps feudal d' algun senyoriu de nom.

Blanca de Vall-llebrera era una figura d' aquestas en que 'ls mes afamats pintors pareixen voler dar vida en la tela á la Reyna dels cels, amable com catalana qu' era, bona com angelet, graciosa, mostrant dos ullets que mellor que tals semblavan dos estels arrencats de l' espay y dexats en aquell lloch per la má del Criador.

Aquesta nina sortia molt poch de casa y sempre que per casualitat ho feya era en companyia de sa bona mare Ermesinda, la que pensava respecte á Blanca de diferent manera que son espós, no creyent com aquell que 'l brill d' un munt d' or pogués dar la ditxa complerta.

Molt pocas vegadas succehí que en Guillém las trovés en lo passeig y en aquest cas las acompanyava, fent ellas quatre ulls pera que 'n Ramon no las vejés en conversa ab aquell, no perquè li sabés greu que sa filla 's fes ab lo senyor d' Alentorn sinó perquè tenia por de que jove y garrit com era podria fer naixer en Blanca una passió que mes tart costaria prou d' ofegar.

Molt ocupada s' estava Blanca en sa llar; los dematins ajudant á sa mare en los quefers de la casa, á la tardeta si per cas no sortian á passejar, s' entretenia cuydant las flors de son jardí, y encara 'l sol no 's ponia redera los serrats dels entorns, habia d' esser de tornada á casa, puig que s' alsavan tot desseguit los ponts llevadissos del castell, los guaytes anavan á ocupar son seti y prompte tot era silenci.

Allavors Blanca y Ermesinda passavan á la sala de costura fins que las deu de la nit eran, hora en que deixant son trevall s' en anavan á retiro.

Era aquella sala de regulars dimensions, ricament enca-tifada, ab una porta á l' esquerra plena de motlluras en que escuts de tota mena y estandarts cullits en la batalla hi eran penjats; en l' altre costat hi havia un suntuós talé ab tapissos mitj acabats; en lo centre del cuarto un quadro representant la Verge de Castell llebre 'hont hi cremava una llantia, y una taula ocupada per grossos capdells de se-

da y lli, flors de paper á mitj fer, rodets vuyts, cánem esgramat, un relotje de sorra y una bonica ánfora pera darhi claror; un poch mes cap á la porta esquerra hi havia una filosa y unas devanadoras, al ensemps que per la sala ab acert estavan espargidas una dotzena de cadias de brasos daurats y assiento de cuyro, qu' ab gran gust portavan esculpidas las armas de la casa; á tot aixó júnctishi la presencia d' un gavió 'hont hi havia tres fermes falcons y la d' un llebré molt manset, á quí las senyoras tot sovint feyan mil festas, tot açó il-luminat de dia per l' esplendent claror del sol, que per las celosias hi entrava y de nit per la misteriosa resplandor de la llum dita, feyan que la sala de costura de Blanca fos entre las de sa classe una de las mellors por lo complerta y luxosa.

Tenia Blanca á mes de sa bona mareta, un' altra dona que pera compláurela 's desfeya.

Aquesta era Anarda.

Filla d' un noble aragonés, restá orfaneta desde molt nina. No tenia cap altre parent qu' un oncle que era capitá d' una de las companyias de tropa regulars d' Armengol III, qual oncle al rebre la trista nova de la mort de son germá y esguardant la posició 'n que sa nevodeta, qu' alashoras tindria uns vuyt anys, se trovaria va ferla anar al seu costat y d' allí fou quan tenint ja uns dinous anys passá al Castell de Vall-llebrera.

Blanca l' aymava com á una germana, y quan alguna pena pareixia embolcallar sa ditxa li contava y Anarda la consolava logrant quasi be sempre que la negrura del horitzon que tan la condolia li semblés verdejar desseguít.

Lo transcurs d' esta narració provará que la estimació de Blanca be prou se la mereixia.

(Se seguirá)

UNA BONA TROBA

En una de mas darreras escursions per lo bonich plà de Barcelona, he fet un descubriment que crech de bastanta importancia.

Qualsevol que s'hagi enterat del «Diccionari d'autors catalans» escrit per En Torres Amat, sab prou la riquesa dels documents que 'n lo monastir de S. Geroni de la val de Hebron, se guardavan. Una bona porció d'aquells, que molts creyan perduts desde 1835, he descubert en Horta.

A la amabilitat del il·lustrat Rector de Sant Joan, he degut lo poder registrar alguns d'aytals documents, y dich alguns perque malhauradament molts d'aquells, s'han malmés per incuria, y fins d'una manera cínica. Per sort lo digníssim prebere qu'avuy es Rector d'Horta, s'ha pres com á qüestió important salvarlos de la destrucció que 'ls amenassava, ja que, fins ara y sens cap mena d'ordenació, aquells importants papers, jeyan oblidats en una golfa de la Rectoria.

Intenció tinch de publicar pera que 's coneguia son valor históric, alguns dels desenterrats documents y ho faré avuy ab la següent provisió real de 'N Joan II:

«Don Joan per la gratia de deu Rey Darago: de Sitilia: de Valentia: de Mallorques: de Sardenya: e de Corsega: Conte de Barch(ino)na: Duch de Athenes: e de Neopatria: Conte de Rossello e de Cerdanya: e encara Marques Doristany: e Conte de Gotiano: Als noble mag(ni)fich conseller, amats e feels n(ost)res lo portant veg de Governador g(en)eral en lo principat de Cathalunya | e lo veguer de Barch(ino)na e de valles e son locs | e a tots | e sengles offitials n(ost)res en la dita ciutat terme | e territori de aq(ue)lla | e en qualsevol part del dit principat constituits | e als locitients dels dits offitials presents | e sdevenidors | e a cascu dells | al qual o als quals les presents peruendran e les coses infrascrites pertanyen en qualseuol man(er)a | Salut | e dilectio. Dauant n(ost)ra Ma(gesta)t es stat exposat humilment p(er) part del prior e frares del monestir de sent Jeronim appellat de la val de bron situat en lo territori de la dita ciutat com a causa de algunes gents axi homes comdones que leixant lo cami reyal que va p(er) lo coll de Cero la passan | e fan camí p(er) lo dit monestir p(er) anar | a sant Cugat | e a la hermita | e deuota de n(ost)ra dona del bosch | e altres lochs se segueixen molts Inconuenients | e damages al dit monestir | en tal ma(ner)a que empedeixen

| e torban prim(era)ment lo offici diuinal stant | e frequen-
tant en lo monestir e apres destruxen les vinyes horts | e
| en lo temps los rayms fruytes e hortalisses del dit mones-
tir ultra que es forçat q(ue) arribant allí les gents las han
| a donar de menjar | los dits frares e si p(er) la fretura | e
pobresa que en lo dit monestir es | nols donem bastament lo
que voldrien | alguns que nj ha desuergonyitsdien mil im-
properis | e si per ventura son represos dels damages que
fan per les vinyes | e horts responen que axís faran vullen
| o no | sens molts altres scandols que en deseruici de n(ost)
t)re S(eny)or deu se por ian seguir | si per nos noy fos promp-
tament proueyt. Per tant nos volents en aquestes coses re-
mediar | e apartar quant en nos sera qualsevol ma(ner)a de
Inconuenients que seguir se poguessen en deseruici de deu
| damage del dit monestir | e religiosos de aquell | lo qual
sta en protectio | e salvaguardan(ost)ra | statuim | emanam
vos de n(ost)ra certa scientia | e | expressament sots pena de
mil florins | que quant se vulla sereu requests | o algu de
vos request sera | fatiau fer crida publica | p(er) les parts
acostumades dels lochs de v(os)tra Jurisdictio | Inhibint e
manant á totes e qualsevol p(er)sones | e sots grans penes
no gosen | o presumesquen passar nj fer cami p(er) lo dit
monestir | sino que vagen | e tornen per lo camj reyal | e
antich desus dit que va per lo Coll de Ceróla | a sant Cugat
| e a la dita deuota | e | altres lochs | o per altres camins
reyls | e antichs puix no passen per lo dit monestir | e
encara hi prouehireu sime(ne)ster sera per tots los remeys
| e provissions oportunes | e permetreu segons que nos
ho p(er)metem e donam licentia als dits Prior | e frares que
pugan trencar alla hon ben vist los sera lo cami que per
lo dit monestir ses fet perque en alguna ma(ner)a no tin-
guen ocasió les gents de poder passar e no fesseu lo con-
trari si la gratia n(ost)ra vos es cara | e la dita pena desitjau
evitar. Dat en Barch(ino)na | á XII. del mes de Noembre del
any de la natiuitat de n(ost)re senyor Mil CCCCLXXVIII.—
Rex Joannes».

Crech bastant curiós lo transcrit document, puig que en
ell poden estudiarse los abusos y las costums d'aquell temps.
Me despedeixo dels llegidors de aquesta Revista, prometent,
donarlos á coneixer alguns altres dels documents nova-
ment descuberts.

JOSEPH FITER É INGLÉS.

Ja ve la nuvolada:
Del cim de l'alta serra
Se vessa al plá; sembla un torrent de fum
Que lo infern va gitant sobre la terra
Per robarli la llum.

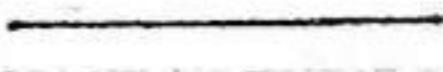
Ja sento s'alenada:
Lo vell cap de las rocas
Se mou com testa de ubriach gegant:
Dels roures forts las arreladas socas
Se vinclan gemegant.

Apar que l'infern gite
Arren sas flamaradas
Com si envejós dels qu' en la terra son
Ab flocs d'estels y cintas inflamadas
Volgués lligar al mon.

Ni un perfum en lo ayre,
En lo cel ni una estrella:
Per tot la nit, per tot lo llam y l' tró.
¡Oh, quin plaher! tot ara ha mort com ella,
Tot ara es trist com jo.

Veniu ab mí tronadas;
Volten, oh llamps, ma testa
Ab serps encesas..... ¡no vos tinch pas por!
Mes fera que la vostra ma tempesta
Udola dins mon cor!

ANICET DE PAGÉS.

LA NIT DE REYS

Dintre d' un piset molt pobre
que hi ha á peu plá d' un terrat,
treballa una pobre dona,
treballa sens may parar.
Si algun cop minvan sas forsas,
no desmaya, no, que sab
que al mirar á sa filleta,
las tornarà á recobrar.
Diuen tots quants la coneixen,
que hermosa ha estat sens igual:
avuy d' aquella hermosura
sols per recort n' hi han quedat,
unas trenas ondejadas,
negras, sedosas, brillants,
que al estendres demunt d' ella,
van sas plantas á besar.
La nit de Reys n' es vinguda,
y pareix que ab mes afany,
treballa la pobre mare,
tot mirantse al seu infant.
—Mareta, li diu la nina,
fiqueume al llit, qu' es prou tart,
y tinch pór vindrán los Reys
y encare no hi hauré anat.
—¡Qui sap si voldrán, fill mèu,
pujar fins aquí tan alt!
—Prou, com que baixan del cel,
ja 'ls hi ve bé de passar!
Y á fé, mare, que 'ls espero
ab gran desitj aquest any.
Vull que 'm pòrtin una nina,
com aquella que hi ha abaix.
—Las ninas son per las nenas
que ja res falta 'ls hi fá.
Tu, fill meu, que estás descalsa
los hi tens que demanar
que 't pòrtin sabatas novas.
¡Ay, mare, no 'm fèu plorar!
ja n' estich aconsolada
de caminá á peu descals,
de portar robeta vella,
de morirme treballant
pero que m' dugan la nina,
que jo sempre he demanat!
Desde l' any que varen durla
á la nena que está á baix;
jo hi he pensat cada dia,
jo de nit la he somniat!
¡Ay, Mare, y qué n' es hermosa
y qué bonica que vá!
Té una careta tan fina,
que sembla de satí blanch,
té una boqueta petita
que fins dentetas hi ha!
Obra 'ls ulls quan está dreta,

y per dormí 'ls te tancats,
té uns cabellets com de perlas,
y 'ls té rossos y risats,
porta lo vestit ab róssech,
y ab serrells y farbalans,
y fins mitjas y polacas
y fins sombrero y fins guants!
Jo 'n vull una com aquella
que tot l'any l'he demanat.
Si demá ¡ay! al llevarme,
no haig la nina de trobar,
com que de nit la somí,
la toco y la duch á brás,
pregaré á Deu, que al dormirme
may més tórni á despertar.
¡Demá dia d'alegría
será per tots los infants,
sols per tu, pobre filleta,
las tristas penas serán!!
Mes de promte llensá un crit
del fons del cor arrencat
y agafant á sa filleta,
y estrenventla ab fort abrás:
—Vésten al llit, amor meu,
li digué ab febrós afany,
vés, mes á Deu no demanis,
que no 't vulga despertar,
que la nina que tú esperas
com la desitxas tindrás!

Apenas lo dia apunta
ja la nena s'ha llevat:
plora y riu y salta y brinca
y qué li passa no sap.
Li han portada aquella nina,
que ella tant ha demanat,
¡li han portada y té la cara,
que sembla de satí blanch;
té una boqueta petita,
que fins dentetas hi ha!
Obra 'ls ulls quan está dreta,
y per dormí 'ls te tencats;
té uns cabellets com de seda,
y 'ls té rossos y rissats;
porta vestidet de róssech,
y ab serrells y farbalans,
y fins mitjas y polacas,
y fins sombrero, y fins guants!
¡res li manca. res li manca,
de quant ella ha demanat.
Sols li mancan á la mare,
las trenas negras, brillants,
que fins á terra arribavan,
que hermozejavan son cap,
que entre mitj de sa pobresa
las habia tan guardat!!

DOLORS MONCERDÁ DE MACIÁ.

Janer de 1875.

ANYORANSA

Lluny d' aquí, y al detrás de aqueixas serras
allá hont s' hi ajeu lo sol cada vesprada,
hi ha una terra qu' estimo ab tant deliri
com estima el romeu la terra santa.

Allí 's fixan mos ulls quan naix lo dia,
allí quan cau la nit ma vista 's clava,
y no veyent res mes qu' aqueixas serras
l' anyorament, l' anyorament me mata!

L' anyorament!... ¡Ditxosos los que ignoran
lo qu' es morí en la terra d' anyoransa!...
Felís aquell que no ha perdut de vista
lo campanar de sa nativa patria!

Jo 'm recordo de tot de nit y dia:
y al mirarne la lluna enamorada
com plateja las onas bullidoras,
d' alegría somrích, y penso en casa.

Sí, ab la casa payral, hont tot respira
amor y gratitut, fé y confiansa,
hont recorda un las horas d' alegría,
y 'ls recorts que tingué en la seva infancia.

Allí al recó del foch arrupideta
l' avia 'm distreya tot contant rondallas,
y al meu costat la mare me cosía
los trajos mes bonichs per las diadas.

Y 'l meu pare llegint, puig ple de penas
sa distracció en los libres ne buscava,
tenia á los seus peus ma germaneta
pareixent l' ángel bó que 'ns contemplava.

Allí alguns anys aprés, quan ja fet home,
los meus pobres cantars jo n' ensajava,
com ensejan las tendres aurenetas
ans de surtí del níu llurs cants de l' ánima.

Allí m' es cada objecte una memoria
qu' al fons del cor, qu' al fons del cor me parla,
y que 'm dona al trobarme ple de pena
un conhort que 'm guareix tanta migrança!

Mes los recorts que l' esperit mossegan,
las memorias del cor que tant escalfa,
un ho remembra encar que negres sian,
puig es sempre bonich tot lo de casa.

Y com mes un lluny n' es á la memoria
pareix que 'l seu recort molt mes se clava...
¿Cóm lo lloch oblidar hont sé que resa
una mare pél fill cada vesprada?

Allá hont té la amistat sa companyia,
allá hont dos sers pél nostre be se afanyan
mentre al dar'ns un *adeu* son cor entregan
perque no aném tots sols per terra estranya.

Y allá en aquella terra que tant miro
que fins al sol s' aixecan sas montanyas,
l' ángel hi viu per quí lo cor suspira.
la nina dels meus ulls, qu' es ma esperansa.

La verje aquella que 'l meu cor adora
com Dante á Beatriche idolatrava,
com estima lo pres la llum del dia
y un poble gran la llibertat sagrada.

Angel de mos amors, del cor senyora,
jo busco la claror de tas miradas,
com mariner perdut entre las onas
cerca la llum de salvadora platxa.

Penso en aquellas nits de blanca lluna,
en que ella nostra reina il-luminava
com si vingués á fernos companyia
y centinella fos de nostras ánimas.

Quan jo á ne 'l teu costat las mevas penas
per trobarne conhort te relatava
tú sonriente lo meu pit obrias
y obrintne lo meu pit lo teu tancavas.

Y escoltantne ta veu me pareixia
qu' al meu entorn un ángel me parlava
y si un ángel de Déu pél mon no eras
be n' eras pera mí verje estimada.

Mes ¡ay! mes ¡ay! Aquellas dolsas horas
que mirantnos joyosos ne passavam
lo temps ha mort, y no 'ns floreix la ditxa
puix la ditxa aquí viu envenenada.

Inútil es cridarla hora per hora
perque dintre del cor prengué posa da:
quan lo goig es fugit ja maymés torna,
y 'ns regala 'l recort per tota paga.

Recort que rosegantnos nit y dia
com serpent en lo pit tota enroscada,
ab ruixada de llágrimas se aviva,
y volguentla matar mes fonda 's clava.

Per aixó cada nit quan surt la lluna
del fondo de la mar cubert de plata,
alashoras jo cerco aquella terra
que s' aixeca detrás d' eixas montanyas.

Puig no 's pot oblidar per mes que 's vulga
la familia y lo cel de nostra Patria,
y á aquella verge de miradas puras
que mes l' estima 'l cor com mes la mata!

FRANCISCO GRAS.

NOVAS

Destinat son producte á un objecte filantrópich, se donará en lo teatro del Circo, un gran concert vocal é instrumental.

Organisat per lo distingit concertista de piano G. Carlos Vidiella, no duptem que 's veurá concurríidíssim; artistas estimats de nostre públich y aficionats aplaudits se encarregan de fer agradable la vetllada; lo programa no pot esser mes escullit; noms ilustres en lo mon musical lo forman: Thalberg, Liszt, Paganini, Flotow, etc., etc. y sa interpretació confiada á artistas tan consumats con los senyors Amigó, Salvatori, Vidiella y demés que forman lo programa, contribuirán á que 'l públich que honra ab sa presencia dit concert, conservi agradable recort de la nit del 7 de Octubre.

Los lemas de las composicions rebudas enguany en lo Certámen de la Academia bibliográfico-Mariana, son los següents:

1. Tu honorificentia populi nostri. *Judith c. XV, v. 10.*—
2. Regina Virginum.—3. Mulier, ecce filius tuus.—4. En dejando de ser hijo dejaré de obedecerla. *S. Fernando Rey de España.*—5. Pura, purísima.—6. Regina regum.—7. Flors.—8. Avant.—9. Ecce Mater tua.—10. N.—11. Consolatrix affictorum.—12. Auxilium christianorum.—13. ¡Madre!—14. Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. *Evangelio de San Lucas. cap. 2. vers. 48.*—15. Amor.—16. Fiat.—17. Ved como el nombre santísimo de María va unido perennemente á las glorias españolas.—18. Lo regne de Crist en la terra y lo amor de María en nostres cors.—19. Salve, Regina Mater.—20. Ave, Regina regum.—21. Salus infirmorum, Ora pro nobis.—22. Vida, dolçura y esperança nostra, (Notas del cor.)—23. Stella Matutina.—24. Per fer número.—25. Vida, dolsura y esperansa nostra, (A la Verge.)—26. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desidero ad te. *Psal. XLI.*—27. La Verge may se n' oblida—del que li dona son cor.—28. Salus infirmorum.... (En el alto Pirene.)—29. Consuelo de los affigidos.—30. Per molt que 'n gust—me par restar dejú. *Romeu Lull.*—31. Sub umbra alarum tuarum.—32. La espiga es granada—lo llir trau florida.—33. El cielo espiritual tiene tambien su vía láctea. *Augusto Nicolás.*—34. Avuy la lira en ton altar jo penjo.

Ara be de aquestes composicions han resultat premiadas las següents:

LLAUT DE PLATA Y OR; número 14.—CÍTRA DE PLATA Y OR; número 11.—LIRA DE PLATA; número 28.

ASSUTZENA DE PLATA; número 18.—*Accéssits*; número 2 y 5.—MEDALLA DE PLATA; número 25.—*Accéssits*; número 7 y 22.—MAGNOLIA DE PLATA; número 33.—*Accéssits*; número 32 y 13.

PLOMA DE PLATA; número 17.—*Accéssit*; número 19.—*Mencions honoríficas*; número 20, 21, 31 y 30.

Lleida 27 de Setembre de 1875.—P. A de la C. de E. *Lluís Roca, Vocal-Secretari.*

Lo dia 28 del corrent s'estrená en lo Teatro Catalá la nova comedia en tres actes del celebrat autor D. Joseph Maria Arnau, titolada *¡Donas!* A reserva de ocupárnosen detingudament, devém fer constar lo complet éxit qu'obtingué, fentse aplaudir en las principals escenas, y essent cridat lo Sr. Arnau quatre vegadas á las taulas.

Al llohar l'acert de l'empresa en comensar la temporada ab l'estreno d'una obra de tant excelents condicions literarias, nos prometém que continuarà donantnos á coneixer novas produccions.

Ahir, dia 29, tingué lloch en la Sala de la Academia de Bellas Arts la solemne obertura dels plechs que contenian los noms dels autors premiats en lo Certámen del projecte de monument á las glorias d'Espanya en la guerra d'África.

Lo premi de 3000 pessetas s'adjudicá al projecte, qual lema es: *Los monumentos son páginas de la historia de los pueblos*, que resultá esser de D. August Font y Carreras, arquitecto.

Lo primer accéssit, de 1500 pessetas, se l'endugué'l projecte de D. Anton Rovira y Rabassa, arquitecto, ab lo lema: *Ne tardò in vindicare l'ingiurie sue.—Che l'onta e la vendetta à un tempo fù.*

Lo segon accéssit de 1000 pessetas s'adjudicá á D. Ramon Tenas y Hostench pel seu projecte, qual lema es: *Levantar monumentos á glorias nacionales, es hacer popular é imperecedero su recuerdo y el de la entidad que los erige.*

Durant los dias 3, 4 y 5 del prócsim Octubre estaran exposats los projectes premiats, y 'ls demés que no hajan sigut retirats per llurs autors, en la mateixa Sala de l'Academia.

Esperém que ja que'l Certámen ha donat tant satisfactori resultat, será una veritat, la realisació del projecte que ha obtingut lo premi, ja que aixó es la distinció que mes estima un autor.

S' està preparant, pera veure pròximament la llum, un tomc dels mes triats articles de costums del inolvidable Robert Robert, adornat ab grabats de D. Tomás Padró.

Tots los qui coneixen la inimitable gracia y veritat ab qué están escrits aquells articles, y recordan ab fruyció los bons temps del *Tros de paper*, convindrán ab nosaltres en que espera á tal publicació una excelent acullida.

Segons nostras noticias la colecció anirá precedida de un estudi biogràfich y crítich del autor, degut á la ploma de nostre estimat colaborador J. Roca y Roca.

Hem rebut, elegantment estampada, la poesia de Mossen Joseph Taronjí, Pbre., *A ma patria*, premiada en lo darrer Certámen de la «Societat pera l' estudi de las llenguas románicas.» La poesia, perfectament versificada, conté bellas imatjes y respira una dolsura y suavitat que la fan digne del honor obtingut.

Lo dia 23, vigilia de la Mare de Deu de la Mercé, contraqué matrimoni en l' iglesia de l' Ajuda, lo llorejat poeta, mestre en gay saber, D. Francesch Ubach y Vinyeta ab la senyoreta D.ª Paula Mascaró y Brossa.

Entre altres dels obsequis que ab tant felís motiu se feren als esposos, figura un volum magníficament estampat ab tipo elzeviria, y del qual se n' han tirat un reduhit nombre d' exemplars, contenint los següents treballs en prosa y vers:

Epitalami; per I. Reventós.—Prosa íntima; per J. Riera y Bertran.—Cobles de Romeu Llull de hun proceheix amor, publicadas per J. Thomás y Bigas.—La partida de Reginel, fragment de «Li Carbounié», traduhit per Joan Sardá y Lloret.—La Creacion; per Joan Tomás y Salvany.—Cansó de bodes; per Francesch Matheu, posada en música per Felip Pirozzini.—Cobles á la Mare de Deu de Provensa; per Francesch Matheu.—La Cansó del Noviy (mallorquí); per Ramon Picó y Campamar, y Epitalami de Julia y Manlius de Catullus, traducció de Joan Montserrat y Archs.

Lo director de *La Bandera catalana* nos ha pregat la inserció del següent anunci:

«Al efecte d' introduhir algunas reformas materials en nostra publicació de propaganda, havém acordat suspéndrela temporalment, pera practicar todas las gestions posibles pera 'l logro d' aquest fi.

Esperém que *La Bandera catalana* 's veurá 'l jorn de sa reaparició, favorescuda per tots los qui s' han esforsat prestantli sa desinteressada ajuda».

Creyem que quan torne á apareixer aquest apreciable setmanari, tindrà dels catalanistas lo mateix bon aculliment que fins are.

Títols y lemas de las composicions rebudas en la Secretaría de la *Asociación literaria* de Gerona fins al dia 15 de Setembre.

1. Ma ciutat.—*Pàtria*.—2. A la Virgen.—*Bendita eres entre todas las mujeres*. (Jesucristo).—3. A la Purísima Concepcion. Súplica.—*Et os meum annuntiabit laudem tuam*.—4. Una fontada. (Cuadro de costums).—*Natura es bella*.—5. Lo plant de las flors.—*¡Alvarez!*—6. A España monárquica.—*Hijos de España y con valor nacimos—Por arreglar nuestras contiendas tierras—Harto como valientes combatimos—Pleguemos de una vez nuestras banderas*. (Zorrilla).—7. A una auraneta.—*No tardes, llega, avécilla;—Llega, y bien venida seas;—Que Dios bendice el hogar que dá asilo á la inocencia*. (Martinez de la Rosa).—8. Los guerrers d' Aussa.—*¡Llibertat!*—9. Alvarez.—*Gloria*.—10. Uno de tantos.—*Casta y sencilla paloma—Preso en las redes de amor—Que vayas libre es mejor—Que cruel garilan te coma*. (Zorrilla).—11. A Montalegre.—*Allí donde eleva—Su techo la casa—De nuestros mayores—Allí está la Pàtria*. (Ruiz Aguilera).—12. Muntaner.—*A lor! á lor!*—13. A la Verge Puríssima, pera que convertesca als pecadors.—*Refugium peccatorum, ora pro nobis*.—14. A la Pàtria.—*Cuan solitaria la nacion que un dia—Poblara inmensa gente*. (Espronceda).—15. Plegaria. 1.ª *Ad Jesum per Mariam*. (San Bernardo).—2.ª *Nemo venit ad Patrem nisi per me*. (Jesucristo).—3.ª *Ego sum qui sum*.—16. Lo inmortal.—*Non in solo pone vivit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei*.—17. Los mártires del cristianismo.—*Hasta en los lugares destinados á las ejecuciones cruentas de los fieles, alzose la cruz de Cristo*.—18. Nuestra bandera.—A Fabio.—*O Cruz, ave*.—19. A la Pàtria.—*Para tí mi último aliento*.—20. Pàtria.—*Vingué un jorn que 'ns mostrarem qui som*.—21. A Don Mariano Alvarez de Castro. (Defensor de Gerona en 1809.) *Será pasado por las armas el que profiera la voz de capitular ó de rendirse*. (Bando de Alvarez de Castro.)

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

J. Tomás Salvany.	Escriptoras madrilenyas.	306
Andreu Balaguer.	Quatre paraulas sobre lo convent vell de la Ensenyansa.	310
Francisco X. Tobella.	Excursions científich-agrícolas.	318
	La llibertat de testar	324
	Guillem d' Alentorn.	329
J. Fiter é Inglés.	Una bona troba.	334
Anicet de Pagés		336
Dolores Moncerdá.	La nit de reys.	337
Francisco Gras.	Aynoransa.	339
	Novas.	341

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.